

תוכן העניינים

3.....**הקדמה**

חג כחול לבן

4..... מבוא והסבר: מה חוגגים? הכמיהה לארץ ישראל לאורך הדורות.

על כנפי נשרים

13..... העלייה לארץ, סיפורים והתמודדות עם קשיים. חיבור לסיפור המשפחתי.

להיות עם חפשי

22..... הקמת המדינה מתוך מאבק, סיפור השיירות לירושלים.

בית שם בניתי לך בחול

28..... חיבור ליישוב שלי, היכרות עם סוגי התיישבות.

סובי, סובי ממטרה

36..... המים במדינת ישראל, המוביל הארצי והתפלת מי ים.

תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר איתכם

44..... היכרות עם בני דתות שונות החיים במדינת ישראל.

הצורך הוא אבי ההמצאה

51..... המצאות ישראליות.

הדגל שלי הוא כחול ולבן

56..... הדגל וסמל המדינה, חגיגת עצמאות.

65.....**נספח א' - מפות**

67.....**נספח ב' - כלי תחבורה**

כתיבה: שרה לבל

חרוזי 'אלה גלגלים': חוה ליאון

צוות היגוי: נעמה כהן גולדברג, חוה ליאון, אורלי מוס, אליסף תל אור

עריכה לשונית: רותי קליין

עיצוב לוגו ע' מציון: אריאלה עציץ

עיצוב גרפי ואיורים: ראשגזר

הקדמה

ע לציון

תוכנית לימודים לכבוד שנת השבעים למדינת ישראל

בה באייר נחגוג את יום העצמאות ה-70 למדינת ישראל. מדינת ישראל תתמלא דגלים, אירועים, זיקוקין די-נור וגאווה לאומית.

מה המשמעות של "חגיגת יום ההולדת ה-70" למדינת ישראל עבור הילדה והילד? מהי בכלל מדינה ומה משמעותה של עצמאות?

עבור ילדינו - הדור שגדל כאן כיום - מדינת ישראל היא דבר ברור מאליו. זהו דור אשר מרבית המרכיבים המופלאים ואף הקשים הקשורים בהקמת המדינה לא התרחשו לנגד עיניו. מרבית הילדים אינם עולים חדשים (אם כי יש כמובן ילדים שעלו זה עתה) ומרבית הילדים לא היו שותפים בהקמתו של ישוב חדש, בהפרחת השממה, בהתרגשות שליוותה את המצביעים שצעדו בפעם הראשונה אל הקלפי ועוד ועוד.

תכליתה של התכנית ע לציון היא לבנות גשר בין הילדים של ימינו לבין ההתרחשויות המהפכניות שליוו את הקמת המדינה, ואת אופייה וייחודה מאז ועד היום.

מבנה התכנית

את התכנית לגיל הרך ולכיתות הראשונות של בית הספר היסודי, בחרנו לחלק לשבע יחידות מודולריות, יחידה כנגד כל עשור, כשכל יחידה עוסקת בנושא אחר. כל יחידה עומדת בפני עצמה כך שהגננת/מורה יכולה לבחור מתוך היחידות את מה שמתאים לילדים ולתכנית הלימודים השנתית.

הנושאים שנבחרו מיצגים, לדעתנו, את ישראל על גווניה השונים, משקפים את ערכיה של המדינה, חושפים את הילד לצורות חיים שונות בישראל, למגוון אזרחי המדינה, וגם לטבע ולאקלים המגוונים. ניסינו לחבר את הילד לנושאים על ידי הדגשת הרלוונטיות שלהם לחייו, למשפחתו ולחבריו.

את התכנית מלווה סיפור מסגרת, על ילדה ששמה ישראלה או בקיצור אלה. בכל יחידה נחשפת ישראלה לנושא אחר ובאמצעות כלי תחבורה שהיא נוסעת בהם אנו נעים בין הנושאים. מטרת כלי התחבורה הוא ליצור חיבור מוחשי שקשור לנושא ומכיל מרכיב של תנועה והתקדמות. כלי התחבורה הם גם תוצר שהילדים יביאו הביתה ויוכלו לשמש בסיס למשחק ולשיחה.

את התכנית מלווה: שיר קבוע 'כשנוסעים' של 'ילד פעם'.

בכל ערכה יש:

- מדריך ובו מטרות היחידות, פעילויות ונקודות לדיון, וטקסטים מגוונים – שירים, סיפורים, וקטעי למידה.
- ערכת תמונות מותאמות ליחידות.
- ערכת רכבים קטנה להרכבה לכל ילד.
- מפת ארץ ישראל, מפת העולם ומדבקות המשמשות בסיס לעבודה וליצירה משותפת.

■ "כשנוסעים"

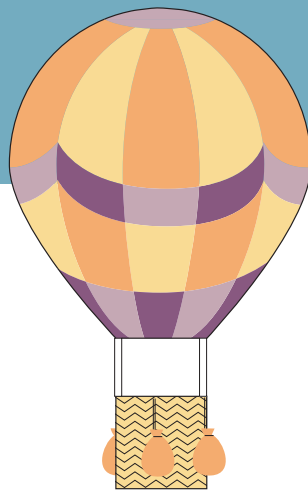
■ רשימת השירים

חג כחול-לבן

מטרות היחידה

- להגדיר את הלימוד כולו – מה חוגגים?
- לעורר בילדים סקרנות ורצון לחקור את המושג 'מדינה'.
- להמחיש לילדים את הכמיהה והגעגועים לארץ ישראל לאורך הדורות.
- להבין את הייחודיות שבהקמת מדינה – הפיכת חזון למציאות.

כלי התחבורה שמלווה את היחידה: כדור פורח

הבה נכיר את אלה ונצא איתה למסע בכדור פורח

התדעו מה קרה לאלה,
 אלה הילדה שאין דומה לה?
 ההורים קראו לה ישראלה
 אבל כל הילדים קוראים לה אלה
 והחברים הכי טובים
 קוראים לה לפעמים
 אלה גלגלים.
 (בקרוב תדעו גם למה...)
 בינתיים נספר
 איך אלה לכבוד יום ההולדת
 קיבלה מתנה מיוחדת:
 לרחף בכדור פורח
 מעל הים התיכון ומעל ים המלח
 מעל לחרמון ועד הרי אילת
 וכך מלמעלה ראתה אלה לאט לאט
 את כל המדינה...
 וראו זה פלא –
 על גגות הבתים,
 על עמודי חשמל,
 ברחובות, בכיכרות
 וגם בכל גינה,
 ראתה אלה דגלים מתנופפים,
 ברוח, כמו גלים,
 כחולים ולבנים.
 וכשירדה מהכדור
 היא שאלה:
 "למה? מה המסיבה?"
 ואמרו לה: "מה פה לא ברור?
 אנחנו חוגגים
 יום הולדת למדינה.
 לפני שבעים שנה, תודה לאל
 נולדה לנו מדינת ישראל".

יום הולדת למדינה / לאה נאור

■ נקשיב לשיר
'יום הולדת
למדינה'

יש יום הולדת למדינה
אנו הכנו לה מתנה
ציירנו ציור עם בית וגן
קשרנו בסרט כחול ולבן.

יש לנו רק בעיה קטנה,
איפה בעצם נמצאת המדינה?
בואו נצא אל הרחוב ונשאל,
מי שיודע איפה היא בכלל.

אולי בין עצי התפוח
אולי בפרדס המלבלב?
אולי במדבר הפתוח,
אולי היא אצלנו בלב?
אולי מגירה במשרד היא
אולי היא אצלי בגינה?
אז מי יספר ויגיד לי
איפה נמצאת המדינה?

יש יום הולדת למדינה
אנו הכנו לה מתנה,
ציירנו ציור, עטפנו בניר
קישטנו בסרט יפה, ונגמר.

יש לנו רק בעיה קטנה,
איפה בעצם נמצאת המדינה?
איפה היא גרה ומהי כתובתה
ואיפה צריך לחפש אותה.

אולי בחצר, על הדשא
אולי על פיגום בבניין,
אולי היא מעבר לקשת
לקשת אשר בענן.
אולי על מטוס בשמיים
אולי בין עלי שושנה.
אז מי יספר ויגיד לי,
איפה נמצאת המדינה?

שיחה

- את השאלות אפשר לכתוב ולתלות במקום בולט, וכך נוכל לחזור אליהן במהלך הלימוד.
- מה זה 'מדינה'?
- מה יש במדינה?
- איך מדינה נולדת?
- מה היה פה לפני שנולדה המדינה?
- מי קובע את החוקים במדינה? (נעזור לילדים לחשוב על כך כשנשאל מי אחראי על הגן או על בית הספר, כלומר, מי קובע את החוקים בגן או בבית הספר?)
- איך אנחנו חוגגים יום הולדת למדינה?
- אילו ברכות תרצו לאחל למדינה ביום ההולדת שלה?

על המפה

- נציג לפני הילדים את מפת העולם, ונסמן את מדינת ישראל בדגל ישראל.
- נציג לפני הילדים את מפת ארץ ישראל.

פעילות

- נכין את הכדורים הפורחים עם הילדים.
- המפה מונחת במרכז החדר. כל שלושה ילדים מוזמנים יחד 'לנחות' בעזרת הכדורים הפורחים על מקומות במפה.

הכמיהה לארץ ישראל

ננסה להמחיש את הגעגועים לארץ ישראל בעזרת התמונה, הברכות והשירים. נזכיר לילדים שלפני שהייתה לנו מדינה, היהודים חיו בארצות שונות בכל העולם. אומנם גם היום יהודים רבים ממשיכים לחיות בחוץ לארץ, אבל היום יש להם מדינה שהם יכולים לעלות אליה!

■ נתבונן בתמונה 'על נהרות בבל':

■ על נהרות בבל | אדוארד בנדמן, 1832. (ויקי שיתוף) |

- ננסה להמחיש את התמונה בליווי השיר.
- נצייר ציור בעקבות התמונה.

פעילות

שיחה

- מה מרגישים האנשים בתמונה?
- מדוע הם מרגישים כך?
- על מה חושבת הילדה שנשענת על ברכי אביה?
- האם התגעגעתם פעם מאוד למישהו? מה עשיתם כדי להרגיש טוב יותר?

על נהרות בבל

עַל נְהָרוֹת בְּבֶל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּ,
בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן.

מתוך תהילים, מזמור קלז

נספר שהשיר נכתב על הפעם הראשונה שיהודים הוגלו מארץ ישראל.

■ נקשיב לשיר בביצוע מידד טסה:

ליבי במזרח | רבי יהודה הלוי

לְבִי בְּמִזְרָח וְאַנְכִי בְּסוֹף מַעְרָב
אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אָכַל וְאֵיךְ יַעֲרֹב
אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נְדָרֵי וְאַסְרֵי, בְּעוֹד
צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עָרֹב
יִקַּל בְּעֵינַי עֶזֶב כֹּל טוֹב סִפְרָד, כְּמוֹ
יִקַּר בְּעֵינַי רְאוֹת עִפְרוֹת דְּבִיר נַחֲרָב!

שיחה

- נספר שאת השיר כתב רבי יהודה הלוי בספרד לפני כמעט אלף שנים.
- מה תפקיד הלב? אפשר להביא מסכת (סטתוסקופ) ולהקשיב ללב הפועם.
- אנחנו מכירים ביטויים רבים עם המילה לב: טוב לב, רוחב לב, רוע לב... האם באמת כל התכונות הללו נמצאות בלב?
- למה משתמשים בביטויים האלה?

■ נקשיב לשיר בביצוע רוחמה רז:

נקרא את הברכה:

"רַחֵם נָא ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ.
וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ... וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר
הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ."

נזכיר לילדים שלפעמים גם הם משתוקקים למשהו, רוצים בו מאוד ומבקשים אותו שוב ושוב. נשאל איך הם מרגישים כשאינם מקבלים את מה שביקשו כל כך, ומה הם מרגישים כשסוף סוף הם מקבלים אותו? אפשר לשוחח עם הילדים הבוגרים על השאלה מדוע אנחנו ממשיכים לבקש "ובנה ירושלים" גם היום, כשיש לנו מדינה.

ניזכר יחד מהיכן אנחנו מכירים אותה: זהו חלק מברכת המזון. נספר שמי שנוהג לברך את ברכת המזון חוזר על הברכה או על הבקשה הזאת כמה פעמים ביום! נחשוב יחד על התקווה והאכזבה, על הרגשות המעורבים שהרגישו יהודים שביקשו שוב ושוב "ובנה ירושלים" במשך הדורות, ועל תחושת ההודיה עם הקמת המדינה. אולי

■ נקשיב
לשיר
בביצוע
אבי
טולדנו:

- מדוע הרגישו האנשים בשיר שהחיים שם, בגולה, הם זמניים?
- מדוע "איש לא ארץ תרמילו"? אולי הם סתם התעצלו? אולי חששו ממשהו?

שיחה

יכולתי לשיר על ביתי בגולה
הבית ההוא הישן
יכולתי לשיר על הבית בלב
מה שעשה לו הזמן

יכולתי לשיר על בית כנסת בחג
על ערב שבת משפחתי
על אור הנרות המושכני לשם
לשוב אל ימי ילדותי

אבל אני זוכר מאז ומעולם
השורשים שלי היו הרחק משם
השורשים שלי תמיד הוליכו הנה
אל ארץ ישראל שבין מדבר וים

.....

הכול שם היה מצוחצח ונקי
גם חול וגם חג ושבת
אך כל זה נראה לכולנו זמני
תמיד שם חיינו לקראת
לקראת גאולה ולקראת עלייה
כמעט שיצאנו ולא
היינו כאילו עמדנו לזוז
אך איש לא ארץ תרמילו

וערב אחד עם שקיעת החמה
לקחתי גיטרה ביד
עזבתי הכול, את אבי ואימי
וברחתי, ברחתי לבד

השארתי רק פתק קטן ועצוב
כתבתי: סלחו נא לי
עזבתי אתכם, לעולם לא אשוב
יצאתי לדרך שלי.

נתבונן בציור 'הכפר האתיופי':

- ציור זה יכול להמחיש לנו את אוירת השלווה והנחת המתוארת בשיר 'שורשים'.

התקווה

נתעכב על המילים הקשות:

לבב | לב (נזכיר את השימושים של המילה לב).

הומייה | רועשת, משמיעה קול.

פאתי | קצוות.

פאתי מזרח | היהודים התפללו

תמיד לכיוון ארץ ישראל שהייתה

בקצה, הרחק במזרח: מרביתם חיו במערב.

צופייה | מביטה.

התקווה בת שנות אלפיים | בכל

השנים שהיהודים לא היו בארץ

ישראל, אלפיים שנה, הם קיוו

לחזור אליה.

כָּל עוֹד בְּלִבְבִּי פְּנִימָה
נִפְשׁ יְהוּדֵי הוֹמְיָה,
וּלְפָאֲתֵי מִזְרָח קְדִימָה
עֵינַי לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה.

עוֹד לֹא אֶבְדָּה תְּקוּנָתוֹ,
הַתְּקוּהָ בַּת שְׁנוֹת אֲלֵפִים,
לְהִיּוֹת עִם חֻפְשֵׁי בְּאַרְצֵנוּ,
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

- נספר שזהו המנון המדינה. הוא נכתב שנים רבות לפני שקמה המדינה, כשהיהודים היו עדיין מפוזרים בעולם.

שיחה

- מה זה 'המנון'?
- מתי שרים את ההמנון?
- מדוע נהוג לעמוד דום כששרים את ההמנון?

העשרה

קיר המזרח

באומנות היהודית ידוע סמל 'המזרח'. יהודים רבים נהגו לתלות על הקיר המזרחי בביתם לוח מעוטר ובו כתוב באותיות גדולות 'מזרח', כדי לסמן את הכיוון שאליו יש לפנות בעת התפילה – ירושלים.

■ 'מזרח'

■ התבוננו בעיטור. מה רואים בו? קראו את הפסוקים שכתובים מסביבו.

שיחה

■ הכינו קישוט מזרח ותלו אותו על הקיר הפונה לכיוון ירושלים.

פעילות

למולדת שובי, רוני / אשר מזרחי

■ נאזין לשיר ממסורת
יהודי טוניס, בביצוע
אורית עטר.

לְמוֹלַדֶּת שׁוּבֵי רְנֵי צְהֵלִי בֵּת יַפְהֶפְיָה
בְּתוֹכָךְ אֶתְּנֶן מְשֻׁכְנֵי בְּנוֵי עַל הַר הַמּוֹרִיָּה

אוֹרֵי נְאוּהָ כִּי בָּא אוֹרָךְ וְשִׁכְחִי יָמֵי שְׁפִלוּתְךָ
עוֹרֵי יָפָה שִׁירֵי שִׁירְךָ כִּי תִמְנֹו יָמֵי גְלוּתְךָ
וּבְנֵה אוֹלְמָךְ וּדְבִירְךָ שְׁמָה עַל אֶרֶץ צְבִיָּה

רְעִיָּה חֲבִיבָה עֲדִינָה גִילִי שְׁמַחֵי שִׁיר דְּבָרֵי
פְּרָחֵי כְּצִיץ כְּשׁוֹשַׁנָּה וּדְגֵי וּרְבֵי עֲשֵׂי פְרִי
כִּי הִגְאֵלָה נְכוֹנָה וְאֶשְׁלַח יָנוּן וְאַלְיָה

שׁוּבֵי אֶל מְשֻׁכְנוֹתֶיךָ שׁוּבֵי אֶת וְאֲנִי אֲשׁוּבָה
וְאֶגְאֵל אֶת שְׁבִיּוֹתֶיךָ וְיִהְיוּ לְאַלְפֵי רֶבֶבָה
אֶרְחֶם עַל אֲדָמוֹתֶיךָ וְתִהְיֶי לְגִפֹּן פְּרִיָּה

■ באיזה שפה (חוץ
מעברית) שרה הזמרת?
מדוע?

שירה

על כנפי נשרים

מטרות היחידה

- הכרות עם נושא העלייה לארץ, חיבור לסיפור המשפחתי.

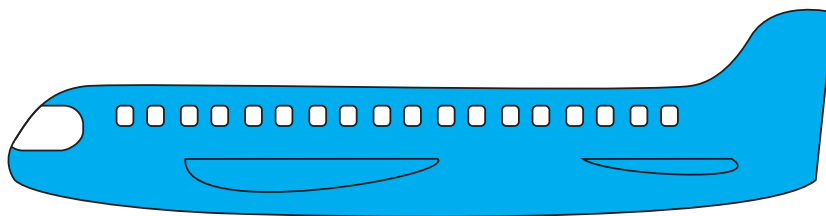
הנחייה כללית

- לקראת לימוד נושא העליות מומלץ להכין ארגז תחפושות ובתוכו תלבושות ואביזרים של תפוצות שונות (לבוש תימני, כובע רוסי ועוד) ולעודד את הילדים להשתמש בהם.

- נתחיל את היחידה בסיפורים משפחתיים של הילדים, כדי ליצור חיבור שלהם לנושא והזדהות עימו - נבקש מבעוד מועד מהורי הגן לכתוב לנו את ארצות המוצא של משפחתם, לשלוח עם הילדים תמונה או חפץ הקשורים לעלייה ארצה, לצייר או להדפיס את דגל ארץ המוצא, ולבחור סיפור אחד שקשור לעלייה המשפחתית (על ארץ המוצא, על סיבת העלייה, על השפה, על הקשיים וכולי). אם יש בן משפחה שמוכן לבוא ולספר את סיפור העלייה שלו – מה טוב.

פעילות

- נכין תערוכה מהחפצים שהילדים הביאו.

כלי התחבורה שמלווה את היחידה: מטוס.

אלה פוגשת עולים חדשים בשדה התעופה

כן, כן, ההתחלה תהיה קשה.
ואלה נזכרה בשכנים מלמטה
שהגיעו מארצות הברית
ולא ידעו מילה בעברית,
וכמה היה מעניין לשמוע מהם סיפורים
על מקומות יפים ורחוקים
ובשכנים מאתיופיה שגרו ממול
שחיו כמעט שנה בבלבול
עד שהכירו
את השפה ואת כל המנהגים
שלישראלים הם כל כך מובנים.
ואלה עם ילדי כל השכנים
למדו מהם קצת אמהרית
וגם כמה ריקודים מיוחדים.
ואלה אמרה,
"אל דאגה
אני אעזור לבני הדודים
להתגבר על כל הקשיים
עד שיתחילו להתרגל
לכל מה שקורה כאן בישראל".
וככה כל המשפחה נסעה
בגיל ובשמחה
לשדה התעופה
לקבל בפרחים ובשירים
את הדודים וכל האנשים
שהגיעו מצרפת
כעולים חדשים.

טוב, עכשיו כבר כולם יודעים
למה קוראים לישראל
אלה גלגלים.
אבל בזמן האחרון
שומו שמיים!
מתברר שאלה אוהבת גם... כנפיים!
כן, כן, גם מטוסים
את אלה מאוד מאוד מעניינים.
ובפרט אותם המטוסים
שבהם מגיעים עולים חדשים.
הכול התחיל כשאימא סיפרה
שביום חמישי נוסעים לשדה התעופה
עם בלונים פרחים ודגלונים
כי ביום חמישי מצרפת מגיעים...
הדודים!
דוד ז'ק ודודה מריאן
שגרו בצרפת
החליטו סוף סוף
לעלות לישראל.
"אוי, כמה זה טוב",
נאנחת סבתא בנחת,
"עכשיו כל המשפחה תהיה ביחד".
באמת כבר הגיע הזמן.
אבל אבא מזכיר לכולם
שזה לא כל כך פשוט
להשאיר מאחור
בית, חברים, ועבודה
וככה פתאום לעבור
לארץ חדשה.

אלם מקבלי הפנים בשדה התעופה בן גוריון היה מלא אנשים. יורי השתעמם. שעות רבות חיכה עם בני משפחתו למטוס שאיחר. יורי שם לב לילד, שגם הוא חיכה לידם. העיניים הגדולות והשחורות של הילד הזה הסתכלו ביורי בסקרנות, אבל אף אחד מהם לא העז לפתוח בשיחה.

פתאום קם יורי, ניגש לילד הזה ואמר: "אתה רוצה לשחק במכוניות? הינה המכוניות שלי. בוא נעשה תחרות". הילד קם, ושניהם התחילו לשחק על הרצפה, לא רחוק מן ההורים שלהם.

"קוראים לי יורי", אמר יורי, "אבל בארץ אני אורי".

"ולי קוראים אסיאס, אבל זה קשה, אז הגננת קוראת לי אסף", אמר הילד השני.

"אני יכול להגיד אסיאס", אמר יורי, "זה בכלל לא קשה לי".

שתקו השניים והתחילו לשחק במכוניות שלהם. התחרו וצחקו, התנגשו וצחקו. פעם ניצחה המכונית האדומה של יורי, ופעם – המכונית הצהובה של אסיאס.

"איפה אתה גר?" שאל אסיאס את יורי.

"אני גר אצל דודה ודוד שלי, עד שנעבור לדירה באשדוד", ענה יורי.

"לאשדוד?" שאל אסיאס וכמעט צעק, "לאשדוד? גם אנחנו עוברים לאשדוד. עד עכשיו גרנו בקרוון

אבל בקרוב אנחנו עוברים לדירה חדשה באשדוד".

"ולמי אתה מחכה כאן?" שאל אסיאס.

"לסבא שלי. הוא עולה לארץ ויגור איתנו".

"גם אנחנו מחכים לסבא. הוא יבוא עם הדוד שלי".

"אה", אמרו שניהם ומיד צחקו שוב, "איזו הפתעה!".

יורי סיפר לאסיאס שסבא שלו היה קצין בצבא הרוסי, ואפילו יש לו מדליה, עיטור גבורה. במשך שנים רבות סבא לא קיבל אישור לעלות ארצה, הוא סבל מאוד ואפילו ישב בבית סוהר במקום קר ורחוק שנקרא סיביר. רק עכשיו הוא יגיע ארצה למשפחה שלו.

אסיאס סיפר ליורי על סבא שלו שנפצע בדרך ארצה, ולכן נשאר באתיופיה. "גם סבא שלי גיבור", אמר אסיאס, "הוא הלך ברגל דרך ארוכה-ארוכה רק כדי להגיע לארץ ישראל. בהרים התנפלו עליו שודדים, והוא ניצח אותם עם הדודים שלי, אבל נפצע קשה. עכשיו הוא הבריא והוא בא ארצה, אלינו".

"יורי, יורי, המטוס של סבא נחת", קראה אימא של יורי ומשכה אותו ביד.

"אימא, תכירי, זה החבר שלי. קוראים לו אסף, והוא יגור באשדוד. אני רוצה לשחק איתו".

"טוב", אמרה אימא, "אני ארשום את הכתובת שלהם, ונוכל לקחת אותך לשחק איתו".

"שלום, אסף! אני אראה אותך בקרוב באשדוד", קרא יורי והתרחק.

"שלום, אורי, נשחק יחד בדירה החדשה", קרא אסיאס ונופף בידו. ■ מתוך 'יום הולדת למדינה'

<p>שיחה</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ האם אתם מכירים עולים חדשים? ■ למה קוראים להם 'עולים חדשים'? ■ האם גם אתם הגעתם פעם למקום חדש ולא הכרתם את הילדים? (אפשר להזכיר את תחילת השנה, כשלא מכירים את הילדים ואת הצוות וגם לא את הכללים.) מה הרגשתם? מה עזר לכם? 	<ul style="list-style-type: none"> ■ מה מרגיש ילד שאינו מבין את השפה? איך אפשר לעזור לו? ■ האם גם לכם במשפחה יש סבא, סבתא או דודים ששמם שונה אחרי שעלו לישראל? ■ יורי ואסיאס עלו ממקומות שונים לגמרי. מה משותף לשניהם?
<p>במכה</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ נסמן בדגלים על גבי מפת העולם את ארצות המוצא של משפחות הילדים בגן או בכיתה ונמתח קו מהן לארץ ישראל. ■ נתלה סביב מפת העולם את סיפורי המשפחות. ■ נצביע על אתיופיה ורוסיה במפת העולם. 	

שיר החסידה / חיים אידיסיס

עֵפָה חֲסִידָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
 כְּנָפִים מְנִיפָה מְעַל הַנִּילוּס
 אֶל אֶרֶץ רְחוֹקָה
 מְעַבֵּר לְהַרִים שֵׁם בֵּית יִשְׂרָאֵל
 יוֹשְׁבִים וּמְצַפִּים

חֲסִידָה חֲסִידָה צְחוּרַת צְנוּאר
 מָה רָאוּ עֵינֵינוּ
 שִׁירֵי לֵי סָפוּר

שׁוֹתֶקֶת חֲסִידָה אֵינָה פּוֹצָה מְקוֹר
 נִשְׁעֶנֶת עַל רִגְלָהּ וְעוֹד מְעַט תִּחְזֹר
 תִּנְיֵף כְּנָף גְּדוֹלָה
 בְּדֶרֶךְ אֵל הַקֹּר בְּדֶרֶךְ תִּעְצֹר
 בְּצִיּוֹן עִיר הָאוֹר

חֲסִידָה חֲסִידָה אֶדְמַת מְקוֹר
 הָאֵם יְרוּשָׁלַיִם
 אוֹתָנוּ עוֹד תִּזְכְּרֵנוּ?

חֲסִידָה חֲסִידָה לְבִנַת כְּנָף
 בְּשָׂרֵי בְשָׁלוֹם הָעִיר.

■ נאזין לשיר

נספר שאצל יהודי אתיופיה סימלו החסידות את הגעגועים לירושלים ולארץ ישראל, וזאת משום שהחסידות, במהלך נדודיהן, עוברות באתיופיה וממשיכות משם לישראל, ולמעשה מקיימות את המסע מאתיופיה לארץ ישראל, המסע שעליו חלמו יהודי אתיופיה עד שזכו לעלות למדינת ישראל.

בשיר מתואר מסעה של החסידה לארץ ישראל, כשהיא עוברת בדרכה מעל נהר הנילוס. בית ישראל המוזכרים בשיר הם ביתא ישראל – קהילת יהודי אתיופיה. עיר האור המוזכרת בשיר היא ירושלים, עיר הקודש. הפסקה האחרונה שמבקשת לבשר בשלום העיר, מזכירה תפילות של יהודי אתיופיה לשלומה של ירושלים.

פעולות

- נכין את המטוסים.
- הילדים מוזמנים 'לטוס' בחלל החדר בליווי מוזיקה. בכל פעם שהמוזיקה נפסקת, הם מספרים מה הם ראו בארץ ישראל.
- נצייר את ארץ ישראל ממבט הציפור.

■ ציור של כפר יהודי אתיופי

שיחה

- ממה עשויים הבתים? אילו בעלי חיים יש בתמונה? מה עושים האנשים?
- נסו לצייר את יתר הכפר.
- ניתן להיעזר בתוכנית 'סיפורי היונה' ללימוד על חג הסיגד.

■ עולה מאתיופיה (צילם: מושיק ברין, אתר ערוץ 7)

שיחה

- הילד שבתמונה נחת בדיוק עכשיו בישראל. מה הוא עושה? מה הוא מרגיש?

■ עולים מאתיופיה בבטן המטוס (ארכיון נתן אלפרט לע"מ)

שיחה

- נתבונן בתמונת העולים במטוס ונספר שהעולים שנראים ישובים צפוף במטוס עלו ארצה במבצע מיוחד שבו רצו להעלות במהרה כמה שיותר יהודים.
- מה מרגישים הילדים?
- על מה הם חושבים?

בלליקה / יורם טהרלב

שיחה

- מה הרגשתם כשהקשבתם לשיר?
- האם השיר עצוב? שמח?

- נספר שהשיר הוקדש ליהודי ברית המועצות מסורבי העלייה. נזכיר את המושג 'אסירי ציון' ונספר כי הבלליקה היא כלי נגינה רוסי הדומה לגיטרה.

בלב הלילה שמעתי קול,
זה קול אחי על נהרות בבל,
תפילה אילמת לא מנוחמת
אל ארץ ישראל.

מתוך האלם עלה קולו
לא סערה הייתה בו ולא אש
רק בלליקה בדמי הלילה
וקול אדם לוחש:

בלליקה, בלליקה,
הו, שירי לי אם אשכחך ירושלים,
בלליקה, בלליקה
עוד ישמע שירי בארץ ישראל.
בלליקה, בלליקה
עוד ישמע שירי בארץ ישראל.

בלב הלילה לחשתי לו:
את תפילתך שמעתי מן הבכי,
אני שומעת, אני יודעת,
אחי, אתה אחי.

בלב הלילה עודו נוגן,
אבל עם בוקר יאלם קולו,
אז אקחנו ואשאנו
אל העולם כולו.

בלליקה, בלליקה..

הביטו בתמונה

- כרזה מבית קדם מכירות

שיחה

- נספר שהכרזה הוכנה כדי לשכנע את השלטונות ברוסיה לתת ליהודים לעלות לארץ.
- מאין נלקח הפסוק "שלח את עמי"?
- מה עונדת האישה בתמונה? מה מחזיק האיש?

שיר השיקה / עלי מוהר

בלשונות רבות מספור דברנו
 וזה את זה כמעט בכלל שלא הכרנו
 ומקומות רבים מאד עזבנו
 ורק מקום אחד רצינו ואהבנו
 ומקומות רבים מאד עזבנו
 ואל הארץ, אל הארץ באנו.

ומדברת ומדברת
 מסביב יהם הסער
 רב הקשי והצער
 אבל יש על מה לשמח
 יש עוד אמצ' יש עוד כח.

איך ישראל צומחת מסביבנו
 היא חזקה יותר מכל חסרונותינו
 וגם הנגב עוד יהיה פורח.
 ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח
 ומכל הגליות
 ועם כל הבעיות
 מסביב יהם הסער
 רב הקשי והצער
 אבל יש על מה לשמח
 יש עוד אמצ', יש עוד כח.

ונמשכת שיקה
 מן המאה שעברה
 רחוקים כבר היוצאים
 אכרים וחלוצים
 שעמלו, עבדו בפרך
 בלי לראות את סוף הדרך
 ועכשו עובדים אנחנו
 לא שקטנו ולא נחנו
 לא ימשיכו בלעדינו
 זוהי הרפתקת חיינו.

ונמשכת שיקה
 מן המאה שעברה
 רחוקים כבר היוצאים
 אכרים וחלוצים
 שעמלו, עבדו בפרך
 בלי לראות את סוף הדרך
 ועכשו עובדים אנחנו
 לא שקטנו ולא נחנו
 לא ימשיכו בלעדינו
 זוהי הרפתקת חיינו.

מגטאות ומחנות הגחנו
 אל הבצות ואל הישימון הלכנו
 מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
 הדלקנו אור גם בדימונה
 גם בדגניה

ומכל הגליות
 ועם כל הבעיות
 עם נוצר וארץ קמה
 ושפה אשר נרדמה
 שוב התחילה מתעוררת

■ נרקוד את השיר כששני ילדים
 מחזיקים דגל ישראל גדול ואחריהם
 נוצרת שיירה של ילדים, כל אחד
 מחזיק דגלון של ארץ מארצות המוצא
 של משפחתו.

פעילות

עליית יהודי אתיופיה

בתחילת שנות השמונים החלו רבים מיהודי אתיופיה עוזבים את כפריהם בדרכם לדרום סודן, משם קיוו להגיע לישראל. תחילה הוטסו מסודן לקניה ומשם לארץ; אחר כך הועברו היהודים מסודן בסירות לספינות של חיל הים הישראלי שהמתינו בים סוף, ומשם – לישראל. עד סוף שנת 1981 הגיעו כך לישראל 1,400 עולים, עד שנת 1983 הוכפל המספר, ובמחצית 1984 כבר ישבו בישראל כ-7,000 איש בני העדה האתיופית.

במחצית 1984 הוחל במבצע חילוץ המוני שנודע בשם 'מבצע משה': בתוך חודשים אחדים הוטסו 8,000 איש מחרטום לאירופה וממנה לישראל. בינואר 1985 הידיעה על מבצע החילוץ דלפה לעיתונות הבין-לאומית, ונשיא סודן, נומיירי, חשש מתגובתן העוינת של מדינות ערב, ואסר על המשך המבצע. לאחר מגעים, בתיווך ארה"ב, התיר נומיירי לשישה מטוסי הרקולס אמריקניים לחלץ את היהודים האתיופים האחרונים שהיו בסודן, ואף הם הצליח להגיע לישראל. בסך הכול הגיעו בשנות השמונים כ-16 אלף עולים מאתיופיה.

שנה לאחר חידוש היחסים בין אתיופיה לישראל, נפתחה שגרירות ישראל באדיס אבבה. עם חידוש היחסים, נוצר קשר בין יוצאי אתיופיה בישראל לבין המשפחות שנשארו שם. המשפחות תודרכו לעבור לאדיס אבבה ולפנות לשגרירות בבקשה לעלות ארצה. עד סוף 1990 הגיעו לאדיס אבבה יהודים רבים.

במאי 1991, לאחר ששליט אתיופיה מנגיסטו נמלט, הממשל החדש הסכים, תמורת כופר של 40 מיליון דולר, שישראל תפעיל רכבת אווירית לישראל. וכך, ביום 24 במאי 1991, בחג השבועות, הועלו 14,000 איש. המבצע, שנודע בשם 'מבצע שלמה', ארך פחות מ-48 שעות ובמהלכו נולדו שבעה תינוקות!

אסירי ציון בברית המועצות

על פי ההשקפה הקומוניסטית, כל השתייכות דתית או אתנית בטלה מפני ההשתייכות לאומה הקומוניסטית. לפיכך סירבו שלטונות ברית המועצות להכיר בשאיפות הלאומיות של היהודים. בתגובה, פעלו חלק ממסורבי העלייה באופן הפגנתי ומחתרתי נגד העיכובים, וייסדו מחתרת של פעילות ציונית. הם נעצרו ונכלאו על ידי המשטר, לעיתים בתואנות שווא, וחלקם הוגלה למקומות נידחים בברית המועצות. כמה מאסירי ציון סבלו עינויים במהלך מעצרים. בשנת 1970, למשל, נרשמו 44 מקרים של יהודים פעילי עלייה שנשלחו למחנות עבודה בכפייה, ונרשמו מקרים של אסירי ציון שנפטרו בעודם בכלא. אחרים הושמו בבתי חולים פסיכיאטריים תחת אבחנות רפואיות כוזבות, והטיפולים בהם עוררו לעיתים מחלות נפש.

נערך מאבק חוצה יבשות לשחרורם, חלקם הצליחו לעלות לארץ במחצית השניה של שנות ה-80. בניהם שירנסקי שהיה ח"כ ושר בממשלה, ויולי אדלשטיין המכהן כיו"ר הכנסת.

גל העלייה הגדול מברית המועצות החל בתחילת שנות ה-90 עם נפילת מסך הברזל

(מעובד מתוך אתר הסוכנות היהודית)

המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון

בפינת הקוביות ילדי הגן הניפו דגל כחול ולבן.
 הם בנו בניינים, סללו כבישים, חרשו שדות, הוסיפו עצים.
 וכשהכול היה מוכן, הם ישבו בצל והכריזו: "הקמנו את מדינת ישראל!"
 פתאום בא דוד ושאל בלחישה: "אני יכול להשתתף במשחק, בבקשה?"
 ענו הילדים: "זה לא משחק.
 זאת מדינה.
 ואין פה מקום למי שלא בנה."
 דמעות התחילו בעיניים של דוד.
 הוא עמד שם ולא מצא מה להגיד.
 היה שקט.
 חגיגת העצמאות התקלקלה, עד שקמה עדי הקטנה ושאלה:
 "מה קרה לכם? אתם לא מתביישים?
 אין מדינה בלי עולים חדשים!"
 "נכון", כולם הסכימו, ודוד, מאוד נרגש, נכנס למדינה ואמר: "אני עולה חדש"
 ובפינת הקוביות, ילדי הגן הניפו דגל כחול ולבן.

אָל הַצִּפּוֹר / חיים נחמן ביאליק

שְׁלוֹם רַב שׁוֹבֵךְ, צִפְרָה נְחֻמְדָּת,
 מְאַרְצוֹת הַחֵם אֶל-חַלוּנֵי -
 אֶל קוֹלֶךָ כִּי עָרַב מֵה-נִפְשֵׁי כְּלֵתָהּ
 בְּחֶרֶף בְּעֶזְבֶּךָ מְעוֹנֵי.

זְמָרִי, סִפְרִי, צִפּוֹרֵי הַיְקָרָה,
 מְאַרְץ מְרַחֲקִים נִפְלְאוֹת,
 הַגֵּם שָׁם בְּאַרְץ הַחֲמָה, הַיְפָה,
 תִּרְבֵּינָה הֲרָעוֹת, הַתְּלָאוֹת?...

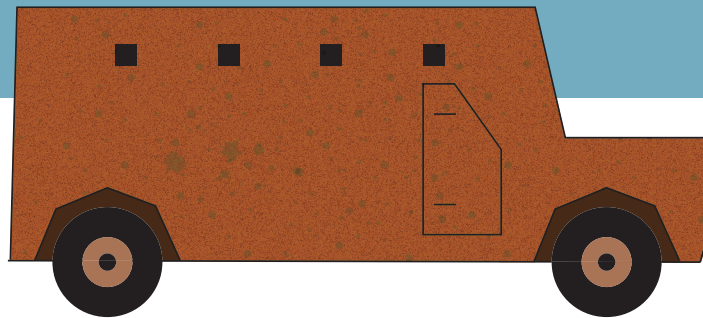
- לילדים הבוגרים אפשר להרחיב את הדיון על 'שיר החסידה' ולהשוותו לשיר של ביאליק, 'אל הציפור'.
- *אנו מביאים כאן רק חלק קטן מהשיר.

<p>■ בשני השירים בחרו המשוררים בציפור כדי לתאר את הגעגועים לארץ ישראל. מדוע?</p> <p>■ האם המנגינה בשירים דומה?</p>	שיחה
--	------

להיות עם חופשי

מטרות היחידה

- הכרות עם המאבק להקמת מדינה, עם סיפור המצור על ירושלים ועם הכרזת העצמאות.

כלי התחבורה שמלווה את היחידה: משוריין משער הגיא.

נשמע איך פרצה אלה את הדרך לירושלים

"נו כבר", אתם שואלים
 "למה קוראים לה 'אלה גלגלים'?"
 חזכו בסבלנות דקה או שתיים,
 ובינתיים תשמעו מה קרה לאלה
 בדרך לירושלים.
 היא נסעה עם סבתא
 לבקר את הדודים
 ובדרך ראתה כלי רכב משונים
 עומדים בצד הדרך, ישנים ועתיקים
 מכוסים בדגלים ובזרי פרחים.
 "מה זה" שאלה
 וסבתא לה סיפרה
 איך לפני שנים
 נסעו המשוריינים
 (כי כך קראו לרכבים המשונים)
 בדרך לירושלים
 שהייתה נצורה
 ולא היה בה אוכל
 ורק מעט מים...
 "הי גם אני רוצה!"
 קראה אז אלה.
 סבתא עצרה בצד כמובן
 ואלה טיפסה על המשוריין
 וכבר היה נדמה לה
 שהיא בתוך השיירה,
 נוהגת בגבורה
 וכדורים שורקים מעל ראשה
 ובמשוריין מאחור
 ציוד, תרופות ומזון
 והמשוריין שלה פורץ את הדרך ראשון...
 וסבתא לה סיפרה בינתיים
 איך בן גוריון
 שהיה ראש הממשלה הראשון
 הכריז על הקמת מדינה ישראל
 ובאיזו התרגשות
 הוא קרא את מגילת העצמאות
 שבה סופר
 שעם ישראל תמיד זכר
 את הארץ
 וקיווה לחזור אליה
 וסבתא אפילו סיפרה לה בסוד
 שברגע הקמת המדינה
 היא הזילה כמה דמעות...

■ רכב משוריין

- פעילות**
- נכין את המשוריינים וניצור מהם שיירה שעולה לירושלים. כל ילד מוזמן לספר מה הוא נושא עימו במשוריין למען ילדי העיר הנצורה.
 - נספר שבמלחמת השחרור כל המדינות שמסביב לישראל לא רצו שתקום מדינה יהודית, ולכן הצבאות שלהן תקפו את הארץ מכמה כיוונים.

- שיחה**
- מה ראתה אלה בדרך לירושלים?
 - מה זה 'משוריין'? איזו מילה זה מזכיר לכם?
 - במלחמת השחרור ירושלים הייתה נצורה. מה זה 'נצורה'? מה הסיבה למצור?
 - נתבונן בתמונה: מדוע כמעט ואין בו חלונות?

נשיר את השיר: כוס אחת של מים / דן אלמגור

<p>שיחה</p> <ul style="list-style-type: none"> מה הייתם עושים אילו היו לכם מים מעטים כל כך? על מה הם הייתם מוותרים? למה כל כך קשה להסתדר ללא מים? 		<p>כְּבִסְתִי אֶת גְּרָבִי וְאֵז, בְּכּוֹס הַמַּיִם, שְׁטַפְתִּי תְּרֻפָּה שְׁלֹא רוֹחֶצֶה חֲדָשִׁים.</p> <p>אֶת הַסְּמֶרְטוּט הַלַּח סָחַטְתִּי בִּידַיִם. הִשְׁקִיתִי בְּעֵצִיץ שׁוֹשׁן, אֶפְלוּ שְׁנַיִם.</p>	<p>הִיְתָה לִי כּוֹס אֶחָת, כּוֹס אֶחָת שֶׁל מַיִם. הִיָּה זֶה בְּמִצּוֹר, בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם.</p>
<p>פעילות</p> <ul style="list-style-type: none"> נשחק משחק פנטומימה על שימושי המים: כל ילד בתורו מציג בפנטומימה שימוש כלשהו במים. במידה והילדים צעירים, ניתן להורות להם בכל פעם מה להציג, או לבקש מהם לנחש מה אנחנו מציגים בעצמנו. 		<p>סָחַטְתִּי עוֹד יוֹתֵר, וּבְעֶזְרַת שְׁמַיִם – בְּבֵית-הַשְּׂמוּשׁ הוֹרְדוּ, סוּף-סוּף, קֶצֶת מַיִם.</p>	<p>לִגְמַתִּי מִן הַכּוֹס טָפָה אֶחָת אוֹ שְׁתַּיִם. רַק כָּכָה, לְהִרְטִיב קֶצֶת אֶת הַשְּׁפָתַיִם; הִרְטַבְתִּי אֶת שְׁפָתַי, נָטַלְתִּי אֶת הַמַּיִם, וּבְזֵהִירוֹת רַבָּה צִחְצַחְתִּי תְּשֻׁנַיִם.</p>
<p>במפה</p> <ul style="list-style-type: none"> נסמן על גבי מפת ארץ ישראל את הדרך העולה מהיישוב שלכם לירושלים. נתבונן במפת העולם ונכיר את המדינות שמסביב למדינת ישראל. 		<p>חֲזַרְתִּי אֶל הַכּוֹס - נוֹתַרָה טָפָה שֶׁל מַיִם. אֵז בְּטָפָה הַזֹּאת רָחַצְתִּי תְּיָדַיִם.</p>	<p>הִיְתָה לִי כּוֹס אֶחָת... צִחְצַחְתִּי אֶת שְׁנֵי וּבְשֵׁאֲרֵית הַמַּיִם כְּבִסְתִי, בְּמַחִילָה, זוּג-שֶׁל-מְכַנְסִים. כְּבִסְתִי מְכַנְסֵי. הִשְׁחִירוּ קֶצֶת הַמַּיִם. אֵז בְּאוֹתָה הַכּוֹס כְּבִסְתִי זוּג-גְּרָבִים.</p>
		<p>הִיְתָה לִי כּוֹס אֶחָת, כּוֹס אֶחָת שֶׁל מַיִם. נִס-חֲנֹכָה שׁוּב לֹא קָרָה בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם.</p>	<p>הִיְתָה לִי כּוֹס אֶחָת... הִיְתָה לִי כּוֹס אֶחָת...</p>

מי ברכב מי ברגל / רפאל ספורטה

■ 'מי ברכב'
בביצוע יפה
ירקוני

■ נשיר את
השיר בליווי
כלי נגינה

מי ברכב, מי ברגל,
מי יצעד בסך?
מי בראש ישא הדגל,
ובתוף מי יר?
הך בתוף, במצילתיים,
בשליש, בצילצל!
נעלה נא לירושלים,
שם נחולה כל הליל.

הכרזת המדינה

■ דוד בן גוריון קורא את הכרזת העצמאות (הוצאת לעם, פיקוקי)

שיחה

- נספר של איש במרכז התמונה קוראים דוד בן גוריון, והוא היה ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל.
- מה משמעות המילה 'להכריז'? מתי מכריזים?
- הכרזת המדינה הייתה בתל אביב ולא בירושלים, שהיא עיר הבירה שלנו. מדוע?
- מה קרה באותו זמן בירושלים? (ניזכר בסיפורה של אלה ובמצור על ירושלים)

■ מעגלי הורה ביום ההצבעה באו"ם, כ"ט בנובמבר

■ הכרזת המדינה

שיחה

- הסתכלו בפני האנשים. מה הם מרגישים?

פעילות

- נאזין להכרזת המדינה ונמחזז אותה.
- נעמיד שולחן ומאחוריו נתלה את דגלי המדינה ואת תמונתו של הרצל. ילדים אחדים ישבו בתפקיד ראשי המדינה ויכריזו על הקמת המדינה, ומיד לאחר מכן נרקוד הורה במעגל.
- כל ילד יצייר דמות של אדם רוקד. את הדמויות ניתן לגזור ולהדביק סביב מפת ארץ ישראל.

העשרה

החוביזה

על סיפורי המצור האחרון של שנת תש"ח מתווסף סיפור עם של צמח החלמית (החוביזה). המצור על ירושלים גרם למחסור במזון. אומנם חולקו לתושבי העיר מנות מזון קטנות ומעט מים, אולם המצוקה הייתה גדולה. בינתיים התושבים סיכנו את נפשם תחת הפגזות רצופות ויצאו לקטוף את עלי החלמית המצויה (המוכרת בשם הערבי 'חוביזה') וצמחי בר אחרים, ועשו מהם מטעמים.

תושבי העיר הוותיקים לא שכחו את החלמית שהפכה לסמל המצור ולזיכרון היסטורי, והמשיכו ללקטה בכל שנה בראשית האביב, כי זכרו גם את טעמה.

פעילות

- נצא עם הילדים לשדה ללקט עלים או פירות של החלמית.
- אפשר להכין כל מיני דברים מהחלמית. יש כאן מקום ליצירתיות ולאיימפרוביזציה, ואין צורך במתכונים מדודים ומדויקים.
- אפשר להכין קציצות מטוגנות מעלים, ביצה ובצל בשמן זית, אפשר להוסיף את העלים הצעירים למרק ירקות, או להכין תבשיל ירקות של עלי חלמית וצמחי גינה, בצל ושום.
- אפשר גם לאכול את פרי החלמית העשיר בוויטמינים, או להכין תה רפואי מרוכז מעלים ופרחים של חלמית עם עלי איקליפטוס ומרווה.

מתכון קציצות חוביזה

מצרכים: ■ חופן גדול של עלי חוביזה ■ בצל גדול קצוץ ■ 2 ביצים ■ 3-2 כפות פירורי לחם ■ 1/2 כפית כמון ■ מלח, פלפל ■ שמן קנולה לטיגון	אופן ההכנה: ■ שוטפים היטב את העלים וחולטים אותם במים רותחים מומלחים. ■ מוסיפים את הבצל, הביצים, פירורי הלחם והתבלינים. ■ יוצאים כדורים מהתערובת ומשטחים אותם מעט. ■ מטגנים בשמן חם עד להזהבה.